

Desáté výročí zpřístupnění jeskyně Výpustek pro veřejnost

Robert Dvořáček

Využívání veřejnosti zpřístupněných jeskyní je nedílnou součástí turistiky. Tento fenomén přírody je využíván nejen v oblasti rekreace a odpočinku, ale také v oblasti poznávací či vzdělávací. Na území Moravského krasu o rozloze kolem 90 km² se nachází více než 1200 jeskyní,

z nichž je pět veřejnosti přístupných. Tou pátou se stala v březnu 2008 jeskyně Výpustek, ve které se návštěvníci seznamují s dlouhou, bohatou a zároveň pohnutou historií tohoto významného jeskynního systému a obdivují jeho přínos vědě zvané paleontologie.

Návštěvníci v jeskyni Výpustek. Foto RNDr. Petr Zajíček, archiv SJČR

Všechny práce předcházející opětovnému zpřístupnění jeskyně Výpustek byly prováděny s ohledem na rovnováhu mezi zachováním prvků dokumentujících historické využívání jeskyně a zásadami ochrany přírody. V průběhu roku 2007, po převzetí areálu Správou jeskyní ČR, tak byly provedeny mnohé úpravy a odstraněny dřívější nešetrné zásahy člověka, který jeskyni dlouhodobě využíval. Všechny tyto nákladné práce byly prováděny ve spolupráci se Správou chráněné krajinné oblasti Moravský kras. I nadále zde každým rokem dochází k budování nových prvků přímo na prohlídkové trase, nebo naopak k odstraňování neestetických a nežádoucích deponií, které se ve Výpustku v minulých stoletích nahromadily. Z jeskyně se tak postupně stává podzemní přírodní muzeum historie a paleontologie. Podobně je doplňována i expozice v původním armádním krytu. Změn se dočkala rovněž venkovní část, rozkládající se v přírodní rezervaci Výpustek. Odstraněním zbytných objektů a vybudováním návštěvnické infrastruktury při přestavbě provozní budovy bylo citlivým způsobem dosaženo souladu ochrany přírody s využíváním přírodní lokality člověkem.

Ohlédnutí do historie

Pomineme-li pravěk, kdy lidem i zvířatům sloužily dostupné části Výpustku jako přirozený úkryt, pak první písemné zmínky o jeskyni pocházejí již z počátku 17. století. Podrobnější popisy podávají ještě v témže století učený mnich Vigsius a fyzik Hertod z Tottenfeldu. Oba zdůrazňovali, že ve Výpustku existují nebezpečné propasti. Významnou etapou bylo období průzkumů

Expozice „Jeskyně a lidé“ v horním patře provozní budovy. Foto RNDr. Petr Zajíček, archiv SJČR

Slavnostní otevření jeskyně Výpustek 8. března 2008. Foto Jan Flek

Expozice „Jeskyňe a lidé“. Foto RNDr. Petr Zajíček, archiv SJČR

Zpřístupněné části jeskyňe Výpustek značně poznamenané lidskou činností. Foto RNDr. Petr Zajíček, archiv SJČR

starohraběte Salma na přelomu 18. a 19. století, který považoval podzemní labyrint Výpustku za rozsáhlejší, než byly Sloupské jeskyňe, které dobře znal.

Systematický speleologický a paleontologický průzkum prováděla po celé 19. století řada badatelů např. Dr. J. Wankel, Josef Szombathy, Dr. Martin Kříž a další. Ve 20. letech 20. století byly hlavní části Výpustku

značně pozměněny v průběhu těžby fosfatových hlín. Profily chodeb tak byly výrazně zvětšeny a řada skalních přepážek mezi prostorami zanikla. Při této těžbě však byly objeveny některé zajímavé prostory a nalezeny kompletní kostry jeskynní fauny (především jeskynních medvědů a lvů). Ve 30. letech převzala jeskyni Československá prvorepubliková armáda, která zde zřídila muniční sklad. Zúžené profily některých

chodeb byly uměle zvětšeny a z centrálních jeskynních prostor se staly nevlídné tunelové chodby. Za 2. světové války byla právě v těchto částech Výpustku vybudována německá podzemní továrna na součástky leteckých motorů. V 60. letech převzala celý podzemní systém opět Československá armáda, která v jedné z hlavních chodeb postavila podzemní kryt pro velitelské stanoviště. Betonová stavba s veškerým vybavením pro přežití měla sloužit jako chráněný objekt pro armádu v případě ozbrojeného konfliktu s možným použitím zbraní hromadného ničení. Koncem roku 2002 byl objekt v intencích rozhodnutí GŠ naší armády vyňat ze systému bojové pohotovosti, odtajněn a vojenský útvar zde dislokovaný zrušen. Od roku 2007 má prostory Výpustku včetně podzemního krytu v péči Správa jeskyní České republiky.

Proměny jeskyňe pod odborným dohledem

Nejnutnější úpravy trasy a zavedení nové elektroinstalace byly provedeny během roku 2007. Prohlídkový okruh začíná ve vstupním vestibulu, kde jsou návštěvníci seznámeni s bohatou a pohnutou historií Výpustku. Následuje průchod všemi částmi bývalého chráněného pracoviště naší armády – podzemním krytem. Další část okruhu již tvoří jeskynní prostory, více či méně poznamenané lidskou činností v nedávné době.

První měsíce po zpřístupnění působily jeskynní partie za podzemním krytem skoro tristním dojmem: opuštěné mohutné chodby, z velké části uměle upravované, prakticky bez krápníkové výzdoby. Zpestřením byla pouze prohlídka německé kotelny z 2. světové války, pamětní deska z roku 1883 v Jindřichově sálu, připomínající návštěvu knížete Jana Lichtenštejna, či přírodní modelace stropních částí v některých chodbách s ojedinělou sintrovou výzdobou. Chudé a prázdné prostory s rozlehlými betonovými plochami byly svými proporcemi ideální pro tvorbu podzemních expozic, které se podařilo v průběhu dalších let postupně realizovat.

V rámci integrované expozice Moravského krasu byly v prostorách Výpustku instalovány panely s podrobnými informacemi o pa-

Mapa jeskyňe Výpustek. Vypracoval Jiří Hebelka, SJČR

leontologickém významu jeskyňe. Expozici doplňují věrné modely pravěkých zvířat, medvěda a lva jeskynního a kopie významných paleontologických a archeologických nálezů z některých evropských jeskyní. Další významné pozitivní proměny Výpustku souvisejí s odstraňováním dřívějších zásahů a deponií, především betonových zazdívek, kterými německá armáda za 2. světové války uzavřela vstupy do některých odboček. Po jejich odstranění se ukázalo, že prostory za nimi mají většinou zachovalý přírodní charakter a krápníkovou výzdobu. Některé jsou v těsné blízkosti zpřístupněných prostor, proto byly v rámci dodatečných prací připojeny k návštěvnímu okruhu. Příkladem je Škrapový dóm, přes který vede návštěvní okruh z Medvědího sálu do Babické chodby, nebo chodba s bělostnými sintrovými náteky vedoucí paralelně s prostorami Jindřichova

sálu. Na trase je několik odboček se zachovaným původním profilem, které byly rovněž odkryty po odstranění betonových zdí.

Nové expozice a pestrý program pro návštěvníky

V průběhu let 2014–2015 byly prostory prvního patra provozní budovy po stavebních úpravách využity k instalaci nové expozice Jeskyňe a lidé. Na ploše více než 200 metrů čtverečních jsou představeny, formou interaktivních programů, mnohé souvislosti z geologie, historie, výzkumů a osídlování či využívání jeskyní lidmi. Zhlédnutí této expozice je pro návštěvníka vítaným poučením a pro školní výpravy všech stupňů se stává zdrojem rozšíření základních znalostí výuky.

Jeskyňe je využívána i pro konání doplňkových akcí, ať již se jedná o organizo-

vané Oživené prohlídky, únikovou hru Opust' Výpustek, akce zaměřené pro děti Pohádková jeskyňe ke Dni dětí, či Ďábel'ský Výpustek ke svátku Mikuláše. Pro vynikající akustiku je jeskyňe již pravidelně zařazována jako místo koncertních vystoupení v pásmu Čarovné tóny Macochy a mnohá jiná divadelní představení, koncertní vystoupení vokálních a hudebních souborů.

Za 10 roků návštěvnického provozu si prohlédlo jeskyni Výpustek a od roku 2015 instalovanou expozici přes 200 000 turistů, a to jak tuzemských, tak i zahraničních. Vzhledem k výjimečnosti této lokality, která se prozatím nedostala do všeobecného podvědomí, nezbyvá než popřát této jeskyni do dalšího období mnoho nových spokojených návštěvníků.